

Јелена Сарафијан

Студент другог циклуса студија на
Правном факултету Универзитета у Источном Сарајеву

ПРАВА ДЈЕЦЕ СА ПОСЕБНИМ ПОТРЕБАМА

У раду се говори о правима дјеце са посебним потребама у Босни и Херцеговини. Користећи нормативни и социолошки метод, аутор анализира законске прописе у овој области, установе и институције које се баве заштитом дјеце са посебним потребама, те стварни положај ове дјеце у нашој земљи, наводећи примјер остваривања права ове дјеце на подручју општине Бијељина.

У закључку, аутор наводи како је потребно учинити доста напора како би у нашем друштву заживио социјални модел подршке овим особама, иако је остварен значајан напредак у остваривању права ове дјеце у нашој земљи. Такође, аутор закључује да је потребно боље информисати кориснике ових права о могућностима које им се нуде, појачати надзор над спровођењем ових закона, образовати кадар који спроводи ове законе и развијати свијест људи да је малим особама које имају тешкоће у развоју свакако потребна подршка како друштва тако и појединаца.

Кључне ријечи: Права дјеце са посебним потребама; Положај дјеце са посебним потребама; Социјални модел подршке.

1. УВОД

До усвајања Конвенције о правима дјетета 1989. године, сматрало се да је дијете довољно заштићено у оквирима националних закона. Захваљујући Конвенцији, о правима дјеце можемо говорити као о самосталној правној категорији. Права дјетета, на чије су се поштовање обавезале државе које су ратификовале Конвенцију, односе се на свако дијете. Ипак, када се говори о дјечи са посебним потребама, инсистирање на поштовању права дјетета има још већу тежину, јер су она најосјетљивији дио свеукупне популације.

Законска регулатива у овој области, нарочито међународна, па и регулатива у националним законима, доста је богата. И поред усвојених међународних конвенција и националних прописа, особе са посебним потребама, како дјеца тако и одрасли, и даље су дискриминисани и имају бројне тешкоће у остваривању својих права. Неки разлози за то су: недовољна информисаност корисника ових права, неадекватан надзор над спровођењем закона, недовољно образован кадар који у пракси спроводи законе, као и културно-социолошко наслеђе које игнорише особе са сметњама.

Да би се у нашој земљи остваривала права предвиђена међународним конвенцијама и повељама, потребно је савладати бројне препреке: боље информисати кориснике ових права о могућностима које им се нуде, појачати надзор над спровођењем закона, образовати кадар који спроводи законе и развијати свијест људи да је малим особама које имају тешкоће у развоју потребна подршка како друштва тако и појединаца.

2. ПРАВНИ ОКВИР

2.1. Међународни инструменти заштите права

2.1.1. Универзална декларација УН о људским правима

Члан 1 гласи: „Сва људска бића рађају се слободна и једнака у достојанству и правима“. Декларација је усвојена 1948. године од стране Генералне скупштине УН. Створена је као објава циљева којих би требало да се придржавају владе, није правно обавезујућа и нема потписница. Међународна конференција УН 1968. године одлучила је да декларација представља обавезу за све државе чланице међународне заједнице. Декларација је послужила као основ за два правно обавезујућа споразума о људским правима: Међународни споразум о цивилним и политичким правима и Међународни споразум о економским, социјалним и културним правима. Може се рећи да је декларација била основ за све касније међународне документе о људским правима, од којих је за права дјеце свакако најзначајнија Конвенција о правима дјетета.

2.1.2. Конвенција УН о правима дјетета

Конвенција је најзначајнији и најпотпунији међународни документ који регулише права дјетета. Релевантни чланови Конвенције који посебно одређују права дјетета са посебним потребама су: члан 6 (право на живот), члан 23 (право онеспособљене дјеце на досто-

јанствен живот),¹ члан 24 (право на здравље и лијечење), члан 25 (обавеза надзора над спровођењем третмана здравља дјетета које је на лијечењу, ради заштите тјелесног и душевног здравља дјетета), члан 26 (право на социјалну сигурност), члан 27 (право на животни стандард који одговара дјететовом физичком, менталном, духовном, моралном и друштвеном развоју), члан 28 (право на образовање на основу једнаких могућности).

Конвенција обавезује државе потписнице на гарантовање посебне бриге о онеспособљеном дјетету. Поред свих побројаних права, Конвенција обавезује државе потписнице и на пружање помоћи и подршке дјечи односно њиховим родитељима у остваривању ових права.

2.1.3. Конвенција о правима особа са инвалидитетом

Ова конвенција² има за циљ промовисање, заштиту и пружање пуног и равноправног уживања свих људских права и темељних слобода свих особа са инвалидитетом, укључујући и дјецу.³

Општа начела су слиједећа: поштовање урођеног достојанства, личне аутономије, укључујући слободу личног избора и независност особа; недискриминација; пуно и дјелотворно учествовање и укључивање у друштво; поштовање разлика или прихватање инвалидитета

¹ „1. Државе потписнице признају да ментално или физички онеспособљено дијете треба да ужива пун и пристојан живот у условима који обезбјеђују достојанство, потичу самопоуздање и олакшавају активно дјечије учешће у заједници. 2. Државе потписнице признају право онеспособљеном дјетету на посебну бригу и потпомагање и обезбјеђивати, у зависности од доступних средстава, пружање помоћи таквом дјетету и онима који су одговорни за бригу о њему, помоћ коју они затраже и која одговара дјечијем стању и приликама родитеља или других који се брину за дијете. 3. Признајући посебне потребе онеспособљеног дјетета, помоћ која се даје у складу са ставом 2 овог члана, даваће се бесплатно, гдје год је то могуће, узимајући у обзир финансијска средства родитеља или других који се брину за дијете, и она ће бити планирана тако да се онеспособљеном дјетету пружи успешан приступ образовању, школовању, здравственим службама, службама за рехабилитацију, припреми за запошљавање и могућностима рекреације на начин који помаже дјетету да постигне што потпунију могућу друштвену интеграцију, укључујући његов културни и духовни развој. 4. Државе потписнице ће унапређивати, у духу међународне сарадње, размјену одговарајућих информација на пољу превентивне здравствене заштите и медицинског, психолошког и функционалног лијечења онеспособљеног дјетета, укључујући ширење информација, као и приступ методама рехабилитације, образовању и службама професионалне оријентације, са циљем да се омогући државама потписницама да побољшају своје могућности и стручност и да прошире своје искуство у тим подручјима. У том погледу, посебно ће се узимати у обзир потребе земаља у развоју.“

² Босна и Херцеговина је ратификовала Конвенцију 2009. године.

³ Чл. 1 Конвенције о правима особа са инвалидитетом.

као дијела људске различитости и људскости; једнакост могућности; приступачност; једнакост између мушкараца и жена; поштовање способности развоја дјеце са потешкоћама у развоју и поштовање права дјеце са потешкоћама у развоју на очување властитог идентитета.

Чланом 4 прописана је обавеза држава потписница да осигурају пуно остваривање права и основних слобода свим особама са инвалидитетом без дискриминације, као и обавеза предузимања мјера да се уклони дискриминација изражена од било било ког лица, физичког или правног.

Члан 7⁴ говори о потребним мјерама за дјецу са инвалидитетом, чл. 8 о подизању нивоа свијести у свим сегментима друштва како би се јавност упознала са правима особа са инвалидитетом и њиховим потребама.

Члан 24 односи се на признавање права на образовање особама са инвалидитетом. Између осталог, овим чланом се гарантује да дјеца са тешкоћама у развоју неће бити искључена из бесплатног основног и средњег образовања.

Члан 25 признаје уживање највиших стандарда здравља без дискриминације на основу инвалидитета, као и обавезу држава да предузму све мјере ради остварења овог права.

Члан 26 говори о праву на оспособљавање и рехабилитацију и обавезује државе да предузму све мјере ради остварења овог права како би особе са инвалидитетом у пуној мјери судјеловале у свим подручјима живота.

2.1.4. Стандардна правила УН за изједначавање могућности особа са инвалидитетом

Правила су настала на темељу већ горе побројаних међународних докумената који њихов чине политички и морални темељ. Иако нису правно обавезујућа, морално свакако јесу, јер захтјевају од држава снажно залагање у предузимању акција за изједначавање могућности

⁴ „1. Државе потписнице осигураће све потребне мјере како би се гарантовало дјеци са тешкоћама у развоју пуно уживање људских права и темељних слобода равноправно са другом дјецом.

2. У свим активностима које се односе на дјецу са тешкоћама у развоју, првенствени значај ће имати најбољи интереси дјетета.

3. Државе потписнице осигураће да дјеца са тешкоћама у развоју имају право слободно изразити своје ставове о свим питањима која се на њих односе, а њихови ставови ће се разматрати у складу са њиховим узрастом и зрелашћу, равноправно са другом дјецом, а у остваривању права биће им пружена помоћ у складу са степеном тешкоћа у развоју и узрасту.“

особа са инвалидитетом. Правила подразумевају процес у друштву којим се даје подршка особама са инвалидитетом у оквирима редовних структура школства, здравства, запошљавања и социјалних служби. „Сврха правила је да дјевојчице, дјечаци, жене и мушкарци са инвалидитетом, као иприпадници својих заједница могу уживати иста права и обавезе попут других грађана.“⁵

2.1.5. Конвенција UNESCO против дискриминације у васпитању и образовању

Ова конвенција обавезује државу да спроводи политику која тежи успостављању једнаких могућности у процесу васпитања и образовања и забрањује било какав вид дискриминације заснован на раси, боји, вјери, језику, итд.

Кад је ријеч о праву на образовање дјеце са сметњама у развоју, треба поменути и *Свјетску конференцију о образовању дјеце са сметњама у развоју*, која је одржана 1994. године у Саламанки, у Шпанији, на којој су усвојена два документа: *Саопштење из Саламанке* и *Оквир за дјеловање*. Основни принцип на коме се заснива Саопштење је да школе треба да образују сву дјецу без обзира на разлике. Према овом документу, дјеца са посебним образовним потребама треба да имају приступ редовним школама које треба да им изађу у сусрет.

2.2. Домаће законодавство

2.2.1. Устави

Уставом се гарантује непосредна примјена права и слобода предвиђених у Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода и њеним протоколима и приоритет ових аката у односу на законе.

Уставом се гарантује уживање свих права предвиђених уставом и међународним споразумима свим лицима у Босни и Херцеговини, без дискриминације по било ком основу. Истовремено се каже да (ће) „Босна и Херцеговина и ентитети осигураће највиши ступањ међународно признатих људских права и основних слобода“.⁶

Устав Федерације Босне и Херцеговине предвиђа да (ће) „Федерација ће осигурати примјену највишег нивоа међународно признатих права и слобода утврђених у актима наведеним у Анексу.“ Све особе

⁵ Чл. 15 Стандардних правила УН за изједначавање могућности особа са инвалидитетом.

⁶ Чл. II Устава БиХ.

на територији Федерације уживају право на образовање, социјалну заштиту и здравствену заштиту.⁷

Члан 10 Устава Републике Српске предвиђа да су грађани Републике Српске равноправни у слободама, правима и дужностима, једнаки пред законом и уживају исту правну заштиту без обзира на расу, пол, језик, националну припадност, вјероисповијест, социјално поријекло, рођење, образовање, имовно стање, политичко и друго увјерење, друштвени положај или друго лично својство. Члан 13 јамчи да су људско достојанство, тјелесни и духовни интегритет, човјекова приватност, лични и породични живот неповредиви.

У члану 13 Статута Брчко дистрикта, који се односи на основна права и слободе, ставом 4 гарантују се права и слободе набројани у Европској конвенцији о људским правима и прописује да та права имају већу правну снагу у односу на сваки закон који је у супротности са Конвенцијом. Све институције Дистрикта се обавезују да ће поштовати та права и слободе. Члан 15 говори о једнаком образовању без дискриминације, а основно и средње образовање је бесплатно. Основно образовање је обавезно, а средњошколско може бити обавезно ако је то предвиђено законима Дистрикта.

*2.2.2. Законски прописи који се односе на образовање
и институције а који су релевантни за
особе – дјецу са посебним потребама*

*Оквирни закон о предшколском образовању и васпитању у БиХ*⁸ предвиђа право дјеце са посебним потребама на укључење у предшколске установе према програмима прилагођеним њиховим индивидуалним потребама, а у складу са могућностима и способностима дјетета.

*Оквирни закон о основном и средњем образовању у БиХ*⁹ прописује да дјеца и млади са тешкоћама у развоју стичу образовање у редовним школама према њима прилагођеним индивидуалним програмима. Кад се ради о дјечи или младима са озбиљним потешкоћама у развоју, они се могу дјелимично или у цијелости образовати у посебним васпитно-образовним установама само ако је немогуће пружити им образовање у редовним школама.

⁷ Устав Федерације БиХ, Део II.

⁸ *Сл. гласник БиХ*, бр. 88/07.

⁹ *Сл. гласник БиХ*, бр. 18/03.

*Оквирни закон о средњем стручном образовању и обуци у БиХ*¹⁰ прописује образовање дјеце са посебним потребама према прилагођеним програмима средњих стручних школа.

*Закон о федералним министарствима и другим тијелима федералне управе*¹¹ установљава федерално министарство социјалне политике, расељених лица и избјеглица, које обавља послове у области социјалне политике и пензијско-инвалидског осигурања, а у оквиру којег је организован Сектор за социјалну заштиту и заштиту породице и дјеце. У Федерацији БиХ, социјална и здравствена политика је прописана као надлежност оба нивоа власти, док је образовна политика на нивоу ентитета.

Закон о основама социјалне заштите, заштите цивилних жртава рата и заштити породица са дјецом ФБиХ дефинише титуларе права из овог закона, односно особе са посебним потребама и ометене у психофизичком развоју према слиједећим категоријама: слијепа и слабовидна дјеца, gluva и наглува дјеца, дјеца са поремећајима у говору и гласу, са тјелесним оштећењима и трајним сметњама у физичком развоју, са сметњама у психичком развоју, као и са комбинованим сметњама. Дјеца са оваквим сметњама имају право на инвалиднину, додатак за његу и помоћ друге особе, ортопедски додатак, помоћ у трошковима лијечења и набавци помагала, оспособљавање за рад и првенство при запошљавању, уз могућност проширења ових права.

Од осталих закона на нивоу ФБиХ који се баве, између осталог, и правима особа са посебним потребама, важно је поменути *Закон о професионалној рехабилитацији, оспособљавању и запошљавању особа са инвалидитетом*,¹² *Закон о здравственој заштити*,¹³ *Закон о здравственом осигурању*¹⁴ и *Закон о заштити особа са душевним сметњама*.¹⁵

Према *Закону о министарствима Републике Српске*, формирано је Министарство здравља и социјалне заштите, које обавља послове социјалне заштите. Центри за социјални рад проводе социјалну заштиту у Републици Српској. Постоје центри за социјални рад (њих 45) као установе са јавним овлаштењима и службе за послове социјалне заштите (њих 17) на нивоу општине. Поред Министарства

¹⁰ Сл. гласник БиХ, бр. 63/08.

¹¹ Сл. новине ФБиХ, бр. 19/03, 38/05, 2/06, 8/06 и 61/06.

¹² Сл. новине ФБиХ, бр. 9/10.

¹³ Сл. новине ФБиХ, бр. 46/10.

¹⁴ Сл. новине ФБиХ, бр. 30/97, 7/02 и 70/08.

¹⁵ Сл. новине ФБиХ, бр. 37/01 и 40/02.

здравља и социјалне заштите, социјалну заштиту остварују и установе за смјештај дјеце ометене у психофизичком развоју, Јавни фонд за дјечију заштиту, невладине организације које раде са дјецом са посебним потребама.

*Закон о социјалној заштити РС*¹⁶ прописује право на додатак и помоћ и његу друге особе, и то особама са тешким тјелесним и душевним сметњама које без туђе помоћи не могу остварити основне животне потребе, особама које су теже или тешко ометене у менталном развоју, особама које су вишеструко ометене у развоју са умјерено тежом и тешком менталном ометеношћу, аутистичне особе, те хронично душевно обољеле особе. Право на помоћ у оспособљавању за рад имају дјеца и млади у психичком и физичком развоју која се по способностима и годинама могу оспособити за рад. Закон даје право на смјештај у установу социјалне заштите дјетету средње, теже и тешко или вишеструко ментално ометеном у развоју, дјетету обољелом од аутизма и дјетету са сметњама у тјелесном развоју које нема адекватне услове у својој породици, све док траје потреба за таквим обликом заштите.

*Закон о дјечијој заштити РС*¹⁷ прописује право дјетета са сметњама у развоју и дјетета на дужем болничком лијечењу на организован васпитно-образовни програм.

Остало релевантно законодавство Републике Српске обухвата *Закон о професионалној рехабилитацији, оспособљавању и запошљавању инвалида*,¹⁸ *Закон о здравственој заштити*,¹⁹ *Закон о заштити лица са менталним поремећајима*,²⁰ *Закон о основном образовању и васпитању у РС*²¹ и *Закон о предшколском васпитању и образовању у РС*.²²

Закон о установама Брчко дистрикта Босне и Херцеговине прописује обавезу установљивања одјељења здравствених и других услуга, који су организовани за давање услуга јавног здравства и социјалне заштите на нивоу Брчко дистрикта и центара за социјални рад, односно установа социјалне заштите.

¹⁶ *Сл. гласник РС*, бр. 5/93, 15/96 и 10/3.

¹⁷ *Сл. гласник РС*, бр. 04/02, 18/07 и 1/09.

¹⁸ *Сл. гласник РС*, бр. 54/09.

¹⁹ *Сл. гласник РС*, бр. 18/99, 58/01 и 62/02.

²⁰ *Сл. гласник РС*, бр. 46/04.

²¹ *Сл. гласник РС*, бр. 74/08.

²² *Сл. гласник РС*, бр. 119/08.

*Закон о дјечијој заштити Брчко дистрикта*²³ регулише право на дјечији додатак дјетету ометеном у психичком или физичком развоју без обзира на имовинске прилике родитеља, увећан за 50 %.

3. УСТАНОВЕ И ИНСТИТУЦИЈЕ ЗА ДЈЕЦУ СА ПОСЕБНИМ ПОТРЕБАМА

У даљем тексту биће дат кратак преглед установа за смјештај дјеце са посебним потребама на територији Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске. Не постоји тачан број дјеце са посебним потребама у Федерацији Босне и Херцеговине и Републици Српској, а њихов положај у нашем друштву је јако тежак. Углавном су ова дјеца скривена од јавности, а само мањи број је оних која користе услуге ових установа.

У групу ових установа спадају: Центар за дјецу и младеж са потешкоћама у развоју „Дуга“ Нови Травник, Центар за дјецу и омладину са посебним потребама „*Los Roslales*“ Мостар, Центар за дјецу са вишеструким сметњама „Кораци Наде“ Тузла, Завод за специјално образовање и васпитање дјеце „Мједеница“ Сарајево, ЈУ Центар за васпитање, образовање, радно оспособљавање и запошљавање ментално ретардиране дјеце, дјеце обољеле од аутизма и церебралне парализе „Владимир Назор“ Сарајево, Дом за дјецу ометену у тјелесном или психичком развоју „Марија – наша нада“ Широки Бријег, Центар „Света обитељ“ Мостар, Центар за слијепу и слабовиду дјецу Сарајево, Центар за слушну и говорну рехабилитацију Сарајево, Удружење „*Humanost – societas humanitatis*“ Зеница, Центар „Заштити ме“ Бања Лука, Завод за слијепе и слабовиде „Будућност“ Дервента.

Центар за дјецу са посебним потребама Требиње заслужује да се о њему каже нешто више. Основан је 1998. године на иницијативу родитеља дјеце са посебним потребама. У удружењу су регистрована 102 дјетета. Сва дјеца су са подручја општине Требиње. Као резултат доброг рада овог удружења, формирана су удружења на подручју општина Билећа, Гацко, Љубиње и Невесиње, која дјелују као самостална правна лица. Активно раде и имају своје дневне центре. Удружење има веома добру сарадњу са локалном заједницом, па се за Требиње може рећи да има најразвијенију социјалну бригу о дјечи са посебним потребама. У Требињу нема тзв. скривене дјеце или их има у веома малом проценту.

Поред наведених установа, у Републици Српској постоје и многобројна удружења и невладине организације који својим дјеловањем

²³ *Сл. гласник БД БиХ*, бр. 1/03, 4/04, 21/05, 19/07 и 2/08.

помажу дјечи са посебним потребама у остваривању ових права. Очигледно је да свијест о потреби побољшања положаја ове категорије дјеце јача у нашем друштву, што је видљиво из самог броја удружења и НВО који се баве правима дјеце и омладине са посебним потребама. То је мали али важан корак у унапређењу и побољшању услова живота ове дјеце.

4. ДЈЕЦА СА ПОСЕБНИМ ПОТРЕБАМА И ЊИХОВ ПОЛОЖАЈ НА ПОДРУЧЈУ ГРАДА БИЈЕЉИНА

4.1. Процјена ометености и разврставање

Дјецом ометеном у физичком и психичком развоју, а у складу са Међународном класификацијом болести (МКБ-10 од 1990. године), сматрају се дјеца са оштећењем слуха, оштећењем вида, сметњама у гласу, говору и језику, са тјелесним оштећењима, психичком заосталашћу, вишеструким сметњама, аутизмом и са другим сметњама у складу са МКБ-10.

Процјену ометености и разврставање дјеце врши Првостепена стручна комисија за разврставање лица са сметњама у физичком или психичком развоју. Првостепену стручну комисију именује Одјељење за друштвене делатности Града Бијељина, на приједлог Центра за социјални рад.

Стручну комисију сачињавају: дипломирани дефектолог, дипломирани психолог, дипломирани социјални радник, љекар педијатар за лица до 18 година или љекар опште медицине или медицине рада за лица преко 18 година, љекар специјалиста одређене гране медицине у зависности од врсте сметње коју лице има.

На основу налаза и мишљења стручне комисије, Центар за социјални рад доноси решење о разврставању и упућује лице са сметњама на остваривање права из закона.

Према подацима Центра за социјални рад Града Бијељина, који води евиденцију о свим лицима са физичким или психичким сметњама, дат је табеларни приказ дјеце ометене у психофизичком развоју разврстане у 2010. години и првих шест мјесеци 2011. године. У 2010. години, Првостепена стручна комисија разврстала је 83 дјеце, што је за 24 дјеце мање у односу на 2009. годину. У првих шест мјесеци 2011. године, разврстано је 46 дјеце. Најбројнија категорија су дјеца са вишеструким сметњама, али се примјећује и нешто већи број дјеце са психичком заосталашћу (у ранијем периоду, вишеструке сметње биле су и до три–четири пута веће од броја дјеце са психичком заосталашћу). За првих шест мјесеци 2011. године, обрађено је 46 дјеце. Овај број је дупло већи у односу на исти период 2010. го-

дине, и постоји реално очекивање пораста овог броја, због захтјева који су приспјели за обраду.

4.2. Права која остварују дјеца ометена у развоју

Права која остварују дјеца ометена у психофизичком развоју након утврђивања степена ометености су основна права и проширена права.

Основна права из Закона о социјалној заштити²⁴ и Закона о дјечјој заштити²⁵ су:

1. Право на додатак за дјецу;
2. Право на додатак за туђу његу и помоћ;
3. Право на једнократну новчану помоћ;
4. Право на помоћ за оспособљавање за рад;
5. Право на смјештај у установу социјалне заштите.

Проширена права из Закона о социјалној заштити су:

1. Право на накнаду за смјештај у властиту породицу;
2. Трошкови путовања;
3. Једнократна помоћ за набавку уџбеника;
4. Једнократна помоћ за набавку одјеће.

Број дјеце која остварују ова права на подручју Града Бијељина није лако сазнати од надлежног Центра за социјални рад, прије свега због сложене и дуготрајне процедуре добијања ове врсте података.

Дјеца ометена у психофизичком развоју, која су према степену ометености способна за школовање, укључена су у редовне основне школе и прате наставу заједно са здравом дјецом. Остала дјеца, чија ометеност у психофизичком развоју представља сметњу за школовање у редовној настави, школују се у специјалним школама и заводима.

Према подацима којима располаже Центар за социјални рад у Бијељини, 33 дјеце похађа специјалне школе у Републици Српској и Србији.

Кад је у питању основношколско образовање, на подручју Града Бијељина по специјалном програму за ментално ретардирану дјецу раде основне школе „Вук Караџић“ у Бијељини и „Меша Селимовић“ у Јањи, у којима се настава одвија у одјељењима од првог до деветог разреда.

²⁴ Сл. гласник РС, бр. 5/93, 15/96, 10/03 и 33/08.

²⁵ Сл. гласник РС, бр. 4/02, 18/07 и 1/09.

4.3. Улога невладиних организација у остваривању права дјеце са сметњама у развоју

Поред институција које се баве заштитом дјеце са сметњама у психофизичком развоју, постоји значајан допринос невладиног сектора, који се односи на побољшање квалитета живота особа са инвалидитетом, на заговарање, социјалну интеграцију и смањење социјалне искључености, материјалну подршку и сл. У посљедње вријеме, неке од организација дале су значајан допринос у овој области: Удружење за помоћ ментално заосталим лицима „Нада“, Братство и сестринство Пресвете Богородице Тројеручице, удружења дистрофичара и параплегичара, Удружење глувих и наглувих, Удружење слијепих и слабовидих и друга.

Град Бијељина планира куповину обданишта које ће бити преуређено у установу за дјецу са посебним потребама, што би требало бити реализовано у току 2012. године. Примијеђен је значајан напредак у остваривању ових права на територији Града Бијељина и потребно је наставити такав тренд и у будућности, а што је готово извјесно, имајући у виду дјеловање како државних институција, тако и невладиног сектора и удружења родитеља.

5. ЗАКЉУЧАК

Упркос важећим међународним и домаћим прописима о правима дјеце са посебним потребама, ова дјеца у нашој земљи доста тешко остварују своја права, углавном због односа који наше друштво има према њима. За већи дио јавности ова дјеца су готово невидљива, а њихове потребе и могућности су углавном непознате. Недослиједну примјену закона о правима дјеце са посебним потребама имамо углавном због сиромаштва наше земље.

У доскорашњој пракси примјењиван је модел издвајања ове дјеце у посебне установе, болнице, домове, чиме су она била још више искључена из свакодневног живота и тиме још више онемогућена у реализацији својих права.

Под утицајем међународних норматива и стандарда у овој области и улоге невладиног сектора на промовисању права ове категорије дјеце, оснивањем институције омбудсмена за дјецу, оснивањем великог броја удружења родитеља дјеце са посебним потребама, учињен је велики корак наријед у остваривању ових права и њиховом унапређењу и значајан напредак у заштити ових права.

Потребно је уложити доста напора да у нашој пракси заживи социјални модел подршке овим особама који подразумева стручни

рад у природном окружењу. Дакле, треба пружити помоћ и подршку овој дјечи како би се и она могла укључити у свакодневни живот, а не бити изолована из њега.

Промјене којима треба да тежимо условљене су општим развојем друштва и другачијим вредновањем индивидуалности и положаја појединца у друштву.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Библиографске референце

1. Бабић, Илија, *Породично право*, Сл. гласник, Београд 1999;
2. Стјефановић, Станка, *Права дјетета, Презентација*, Источно Сарајево 2011.

Правни извори

1. Оквирни закон о предшколском образовању и васпитању у БиХ, *Сл. гласник БиХ*, бр. 88/07;
2. Оквирни закон о основном и средњем образовању у БиХ, *Сл. гласник БиХ*, бр. 18/03;
3. Оквирни закон о средњем стручном образовању и обуци у БиХ, *Сл. гласник БиХ*, бр. 63/08;
4. Закон о федералним министарствима и другим тијелима федералне управе, *Сл. новине ФБиХ*, бр. 19/03, 38/05, 2/06, 8/06 и 61/06;
5. Закон о професионалној рехабилитацији, оспособљавању и запошљавању особа са инвалидитетом, *Сл. новине ФБиХ*, бр. 9/10;
6. Закон о здравственој заштити, *Сл. новине ФБиХ*, бр. 46/10;
7. Закон о здравственом осигурању, *Сл. новине ФБиХ*, бр. 30/97, 7/02 и 70/08;
8. Закон о заштити особа са душевним сметњама, *Сл. новине ФБиХ*, бр. 37/01 и 40/02;
9. Закон о социјалној заштити РС, *Сл. гласник РС*, бр. 5/93, 15/96, 10/03 и 33/08;
10. Закон о дјечијој заштити РС, *Сл. гласник РС*, бр. 04/02, 17/08 и 1/09;
11. Закон о професионалној рехабилитацији, оспособљавању и запошљавању инвалида, *Сл. гласник РС*, бр. 54/09;
12. Закон о здравственој заштити, *Сл. гласник РС*, бр. 18/99, 58/01 и 62/02;
13. Закон о заштити лица са менталним поремећајима, *Сл. гласник РС*, бр. 46/04;
14. Закон о основном образовању и васпитању, *Сл. гласник РС*, бр. 74/08;
15. Закон о предшколском васпитању и образовању у РС, *Сл. гласник РС*, бр. 119/08;

16. Закон о дјечијој заштити Брчко дистрикта, *Сл. гласник БД*, бр. 1/03, 4/04, 21/05, 19/07 и 2/08;
17. Закон о Омбудсману за дјецу Републике Српске, *Сл. гласник РС*, бр. 103/08;
18. Конвенција о правима дјетета.

Jelena Sarafijan, LL.B.

Student of the second cycle
Faculty of Law University of East Sarajevo

THE RIGHTS OF CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS

Summary

This paper is about the rights of the children with special needs in Bosnia and Herzegovina. By using mainly normative, as well as sociological method, the author analyzes the legal regulations related to this issue, on the one hand, then agencies and institutions engaged in protection of children with special needs, and on the other hand the true status of these children in our country by giving the example of implementation of the rights of these children in the territory of Bijeljina municipality. In the conclusion the author emphasizes how much effort is still takes in order to have the social support model for these persons functioning in our society although a significant progress in terms of implementation of the rights of these children in our country has already been achieved.

The author also concludes that, among the other things, it is also necessary to have the above mentioned beneficiaries better informed on the possibilities they are offered, intensify the supervision over the implementation process of these legislations, educate the personnel implementing these legislations and rise the social awareness that children suffering from difficulties in their mental and physical development need support from society in general, but also from each individual.

Key words: *Right of children with special needs; Status of children with special needs; Social support model.*